

اسماعیل هنیه که بود؟

اسماعیل هنیه که چهارمین نخست‌وزیر فلسطین و سومین رهبر سیاسی حماس بود، در سن ۶۲ سالگی ترو شد. او که از خانواده‌ای از پناهندگان اخراج شده از فلسطین تاریخی در جریان نکت در سال ۱۹۴۸ می‌آمد، در اردوگاه آوارگان الشاطی در شمال غزه بزرگ شد. هنیه مراتب پیشرفت در حماس را طی کرد و به‌عنوان منشی بنیانگذار این گروه، احمد یاسین، شروع به کار کرد و در نهایت به رهبری دفتر سیاسی حماس رسید. در سال ۲۰۰۶، حماس در آخرین انتخابات پارلمانی فلسطین پیروز شد و هنیه به‌عنوان کاندیدای اصلی این جنبش، وظیفه تشکیل دولت جدید را به عهده گرفت و به مدت یک سال رهبری آن را برعهده داشت. نقش‌های مختلف رهبری او در حماس او را به هندی برای اسرائیل تبدیل کرد. هنیه در سال ۱۹۶۲ در غزه در خانواده‌ای اخراج‌شده از الجوره فلسطین که امروزه بخشی از شهر بندری اسرائیل عسقلان است، به دنیا آمد. الشاطی، جایی که او در آنجا بزرگ شد، یکی از هشت اردوگاه آوارگان فلسطینی است که پس از پاکسازی قومی فلسطین در سال ۱۹۴۸ توسط سازمان ملل برای فلسطینی‌ها تأسیس شد. در جریان نکت در سال ۱۹۴۸، هفتصد و پنجاه هزار نفر از خانه‌های خود رانده شدند. هنیه در رشته ادبیات عرب از دانشگاه اسلامی غزه فارغ‌التحصیل شد. زمانی که حماس در سال ۱۹۸۷ تأسیس شد، هنیه که در آن زمان ۲۵ سال داشت، از اعضای جوان مؤسس این گروه بود. در اواخر دهه ۱۹۸۰، اسرائیل سه بار هنیه را به دلیل عضویت در حماس دستگیر کرد. طولانی‌ترین مدت حبس او سه سال از سال ۱۹۸۹ تا ۱۹۹۲ به طول انجامید. در سال ۱۹۹۲، هنیه در میان ۴۱۵ فعال سیاسی فلسطینی از جمله رهبران ارشد حماس بود که توسط اسرائیل از نوار غزه، کرانه باختری و قدس شرقی اشغالی به جنوب لبنان تبعید شدند. او سرانجام در سال ۱۹۹۲ به نوار غزه بازگشت. هنیه در طول دوران جوانی خود رابطه نزدیکی با بنیانگذار و رهبر معنوی حماس، احمد یاسین برقرار کرد. در سال ۱۹۹۷، پس از آزادی یاسین از زندان اسرائیل، هنیه منشی شخصی نزدیک او شد. پس از ترور یاسین و جانشین او، عبدالعزیز رنتیسی، در سال ۲۰۰۴، هنیه یکی از رهبران ارشد این گروه شد. او در سال ۲۰۰۷ به‌عنوان رهبر شاخه جنبش غزه منصوب شد و در سال ۲۰۱۷ به‌عنوان رئیس دفتر سیاسی حماس انتخاب شد. هنیه در سال ۲۰۰۶ در جریان انتخابات پارلمانی فلسطین که حماس برای اولین بار در آن شرکت کرد، به شهرت سیاسی رسید. او همراه با خالد مشعل، رهبر سیاسی این گروه که در آن زمان در خارج از کشور زندگی می‌کرد، به‌عنوان سرلیست فهرست حماس در نظرسنجی‌ها انتخاب شد. پس از پیروزی غافلگیرکننده این گروه، محمود عباس، رئیس تشکیلات خودگردان فلسطین، هنیه را مأمور تشکیل دولت جدید کرد. در مارس ۲۰۰۶، وی به‌عنوان چهارمین نخست‌وزیر تشکیلات خودگردان سوگند یاد کرد. با این حال، نخست‌وزیری او کوتاه‌مدت بود، زیرا تنش‌ها بین حماس و رقیب سیاسی آن فتح به یک درگیری خونین تبدیل شد که دولت را به دو بخش تقسیم کرد. عباس در ژوئن ۲۰۰۷ هنیه را از سمت خود برکنار کرد. اما حماس تصمیم محمود عباس را رد کرد. هنیه همچنان به‌عنوان نخست‌وزیر و حاکم واقعی نوار غزه عمل می‌کرد و عباس یک دولت موازی را در کرانه باختری اشغالی برپا کرد. پس از سال‌ها گفت‌وگوهای آشتی، هنیه در سال ۲۰۱۴ سمت خود را به یک دولت وحدت ملی با فتح واگذار کرد. او تا سال ۲۰۱۷ به‌عنوان رهبر حماس در غزه به فعالیت ادامه داد. هنیه از چندین سوءقصد توسط اسرائیل جان سالم به در برد. در سال ۲۰۱۸، ایالات متحده او را به فهرست تروریست‌های جهانی خود اضافه کرد: تصمیمی که حساس آن را «مضحک» خواند. در جریان جنگ جاری در غزه، نیروهای اسرائیلی اعضای خانواده هنیه را در اردوگاه آوارگان الشاطی دوبار بمباران کردند که منجر به کشته شدن حداقل سه پسر، دونه، خواهر و حدود ۱۰ نفر دیگر از بستگان وی شد. او در ۳۱ ژوئیه در تهران، جایی که در مراسم تحلیف مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور جدید ایران شرکت می‌کرد، ترور شد.

پایان درگیری‌ها، حماس کنترل نوار غزه و فتح کنترل کرانه باختری را در اختیار گرفت. در سال ۲۰۱۷، هنیه به‌عنوان رئیس دفتر سیاسی حماس انتخاب و جایگزین خالد مشعل شد. او در جریان مذاکرات و تقابل‌های زیادی با اسرائیل، حضور داشت و همواره از چهره‌های کلیدی در مذاکرات به‌ویژه مذاکرات آتش‌بس به‌شمار می‌رفت.

اسرائیل هنوز مسئولیت رسمی ترور هنیه را در تهران نپذیرفته است اما برخی مقام‌ها و چهره‌های رسانه‌ای این رژیم اظهار نظرهایی در این زمینه داشته‌اند. آمیچای الیاهو، وزیر میراث اسرائیل در شبکه اجتماعی ایکس نوشت «این یک روش صحیح برای پاکسازی زمین است» و «رحمی در کار نخواهد بود.»

دولت‌های زیادی هم در جهان به این مسئله واکنش نشان دادند. محمد بن عبدالرحمن آل ثانی، نخست‌وزیر قطر و میانجی مذاکرات اسرائیل و حماس در شبکه ایکس در واکنش به ترور اسماعیل هنیه نوشت: «قتل‌های سیاسی و تداوم هدف گرفتن غیرنظامیان در غزه در حالی که گفت‌وگوها ادامه دارد، ما را به سمت این پرسش سوق می‌دهد که وقتی یک طرف مذاکره‌کننده طرف دیگر را می‌کشد، چگونه میانجیگری موفق می‌شود؟» او افزود: «رسیدن به صلح مستلزم داشتن طرف‌هایی جدی برای گفت‌وگو همچنین ایستادگی جهان در برابر بی‌اعتنایی‌هایی است که در قبال مرگ انسان‌ها می‌شود.» دوحه پایتخت قطر میزبان دفتر سیاسی اصلی حماس است.

تهران وعده داده است که «پاسخ سخت و دردناک جبهه مقتدر و عظیم مقاومت، به‌ویژه ایران اسلامی» در انتظار اسرائیل خواهد بود. معاون وزیر خارجه روسیه روز چهارشنبه به خبرگزاری دولتی ریانووستی گفت که ترور اسماعیل هنیه، رهبر سیاسی حماس «یک قتل سیاسی کاملاً غیرقابل قبول» است. میخائیل بوگدانوف افزود که این قتل «منجر به تشدید بیشتر تنش‌ها خواهد شد و تأثیر منفی بر مذاکرات آتش‌بس در غزه خواهد گذاشت». وزارت خارجه ترکیه روز چهارشنبه در بیانیه‌ای «قتل شرم‌آور» اسماعیل هنیه، رهبر سیاسی حماس و از متحدان رجب طیب اردوغان، رئیس‌جمهور ترکیه را محکوم کرد. محمود عباس، رئیس تشکیلات خودگردان فلسطین نیز، ترور اسماعیل هنیه را محکوم و این عمل را اقدامی بزدانه و تحولی خطرناک توصیف کرد.

این ترور در شرایطی اتفاق افتاده است که برت مک گورک، هماهنگ‌کننده امور خاورمیانه در کاخ سفید در رأس هیئتی از پنتاگون و وزارت خارجه آمریکا به عربستان سعودی و مصر سفر کرده تا درباره آتش‌بس غزه گفت‌وگو کند. تحلیلگران پیش‌بینی می‌کنند با ترور هنیه، مذاکرات با بن‌بست مواجه شود.

تحلیلگر نگاه

قرینه دیگری که می‌توان در زمینه‌ای متفاوت از درک مشترک تهران و واشنگتن از مدیریت تنش در خاورمیانه آورد، احتمال حمله نظامی آمریکا به خاک سوریه در اردیبهشت سال ۱۳۹۶ است. در آن زمان محمدجواد ظریف، وزیر خارجه وقت با همراهی مجموعه دولت تلاش کردند با تعامل دیپلماتیک که آن زمان به صورت مستقیم بین دولت وقت ایران و دولت وقت آمریکا برقرار بود، جلوی بروز یک درگیری بزرگ را در خاورمیانه بگیرند. با توجه به این دو شاهد و قرینه می‌توان پیش‌بینی کرد که مکانیزم‌های کنترل تنش میان ایران و آمریکا همچنان بعد از این عملیات تروریستی اسرائیل باقی خواهد ماند.

آنچه باامداد چهارشنبه در تهران رخ داد، باعث شد که معادله بازندارندگی ایران و اسرائیل، متأسفانه به ضرر ایران تغییر کند. درست است که در این عملیات تروریستی ظاهراً هیچ فرد ایرانی به شهادت نرسیده است، اما واقعیت این است که مهمان ویژه ایران، آن هم در قلب تهران ترور شده است. اما این دامی است که اسرائیل برای ایران پهن کرده است که هر دو سوی ماجرا برای ایران تبعاتی در پی خواهد داشت. چه ایران واکنش گسترده‌ای نشان دهد و چه واکنشی نشان ندهد، برای ایران تبعات منفی خواهد داشت. اما واکنش حساب‌شده‌ای که ایران بعد از حمله به کنسول‌گری‌اش در دمشق انجام داد، به این جهت که واکنش سنگینی از سوی اسرائیل نداشت، توانست توازن بازندارندگی را بازگرداند. به همین ترتیب در واقع در فرآیند یادگیری دستگاه سیاست خارجی، نظامی و امنیتی ایران، تهران احتمالاً برآورد خواهد کرد باید همان مکانیزم‌های موجود کنترل و مدیریت تنش را حفظ کند و کانال‌های دیپلماتیک را باز نگه دارد تا بتواند در صورت واکنش تهران از یک واکنش بزرگ‌تر از سوی اسرائیل پیشگیری کند؛ در این شرایط ممکن است که شاهد یک اقدام نظامی واکنشی از سوی تهران باشیم که در کنار آن مکانیزم‌های کنترلی و دیپلماتیک، نهایتاً موازنه جدیدی در بازندارندگی ایجاد شود. اگر موازنه جدیدی حاکم شود، احتمالاً دو سمت درگیری به این موازنه جدید قانع خواهند شد تا وقایع جدیدی رخ دهد و این موازنه بار دیگر به هم بخورد.

سداوم جنبش گگ

نشان و حماس، مذاکرات آتش‌بس را به بن‌بست کشاند

دفتر او بود در یک حمله هوایی اسرائیل به یک ساختمان مسکونی در شهر غزه به طور جزئی زخمی شدند. این دلخظاتی پیش از بر خورد بمب، پس از شنیدن صدای هواپیمای اسرائیلی که نزدیک می‌شد، از ساختمان خارج شده بودند. شش ماه بعد، احمد یاسین پس از نماز صبح در حالی که از مسجد خارج می‌شد، هدف حمله هلیکوپترهای جنگی اسرائیلی قرار گرفت. سال ۲۰۰۶، زمانی که هنیه توانست در پی پیروزی حماس در انتخابات، نخست‌وزیر تشکیلات خودگردان فلسطین شود، توجه‌های زیادی به او معطوف شد. در آن زمان درگیری‌های زیادی در داخل فلسطین پدید آمد و در

تهران مورد اصابت قرار گرفته و در پی این حادثه ایشان و یک نفر از محافظین وی به شهادت رسیدند. هنیه، زاده ۲۹ ژانویه ۱۹۶۳ از یکی از کمپ‌های پناهندگان در غزه بود. او فعالیت سیاسی خود را در کنار شیخ احمد یاسین بنیانگذار جنبش حماس آغاز کرد و به سرعت توانست مراتب ترقی را در درون این جنبش طی کند. اسرائیل سال ۱۹۸۹ هنیه را به مدت سه سال زندانی کرد و بعد از آن همراه تعداد دیگری از رهبران حماس او را به منطقه مرج الزهور در مرز لبنان و سرزمین‌های فلسطینی تبعید کرد. در سپتامبر ۲۰۰۳، احمد یاسین و هنیه که در آن زمان رئیس

تفاهم نا نوشته

تهران و واشنگتن برای مدیریت تنش به درک مشترک رسیده اند

حیدرعلی مسعودی
استاد علوم سیاسی و روابط بین‌الملل

اسرائیل تلاش می‌کند که چشم‌انداز تعامل‌های دیپلماتیک بالقوه میان دولت پزشکیان و دولت آمریکا کمرنگ‌تر شود و تلاش‌های حدافلی دولت

ترور اسماعیل هنیه، رئیس دفتر سیاسی حماس در تهران، در شرایطی اتفاق افتاده است که هنوز دولت جدید در ایران مستقر نشده است. درست است که مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری و تحلیف رئیس‌جمهوری شده است، اما هنوز کابینه و وزیر خارجه جدید جمهوری اسلامی ایران انتخاب نشده است و ترکیب واقعی شورای عالی امنیت ملی که بخشی از ترکیب حقوقی آن از دولت جدید خواهد بود، معلوم نشده است. به این ترتیب نمی‌توان هنوز از کارشکنی در مقابل عملکرد دولت جدید سخن گفت. آنچه از آن به‌عنوان تعامل و مذاکره با غرب به‌عنوان برنامه دولت جدید یاد می‌شود، زمینه‌هایی از گذشته دارد. دولت مسعود پزشکیان در زمینه‌ای شروع به کار خواهد کرد که ناشی از تعامل غیرمستقیم ایران و آمریکا در ماه‌های اخیر و رد و بدل شدن پیام‌ها بین تهران و واشنگتن است. شاید زمانی که مسعود پزشکیان از تعامل گسترده‌تر و بهبود روابط با غرب سخن می‌گوید، از این منظر به شرایط نگاه می‌کند که بر پایه زمینه موجود تعامل غیرمستقیم، گشایش‌هایی در روابط ایران و غرب ایجاد شود. با توجه به این زمینه، سوال اصلی اینجاست که این عملیات تروریستی چه تأثیری بر تعامل غیرمستقیم جاری میان ایران و آمریکا باقی خواهد گذاشت.

صرف‌نظر از اینکه این عملیات تروریستی با کسب مجوز یا مشارکت ایالات متحده آمریکا انجام شده باشد، که داده کافی برای تأیید یا رد آن وجود ندارد، باید تأکید کرد که این اقدام تلاشی از سمت اسرائیل است تا زمینه تعامل‌های غیرمستقیم میان ایران و آمریکا را از بین ببرد. با ورود دولت جدید به پایتخت، این انتظار وجود داشت که این تعامل‌ها گسترده‌تر یا حتی مستقیم انجام شود. اسرائیل تلاش می‌کند که چشم‌انداز تعامل‌های

